

УДК 339.03

Ковшун Н.Е., к.е.н., доцент (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

КОРПОРАТИВНІ УТВОРЕННЯ НА БУДІВЕЛЬНО-ІНВЕСТИЦІЙНОМУ РИНКУ

Стаття присвячена проблемі організації фінансово-будівельних груп як новітніх корпоративних утворень на будівельно-інвестиційному ринку. Обґрунтовано концепцію їхньої діяльності як специфічних учасників інвестиційного процесу, принципи і механізми ефективної організації управління на всіх рівнях корпорації. Розроблені пропозиції щодо організаційних структур управління фінансово-будівельними групами.

Статья посвящена проблеме организации финансово-строительных групп как новейших корпоративных образований на строительном-инвестиционном рынке. Обоснована концепция их деятельности как специфических участников инвестиционного процесса, принципы и механизмы эффективной организации управления на всех уровнях корпорации. Разработаны предложения по организационной структуре управления финансово-строительными группами.

This article is devoted to the problem of financial and construction of new groups as corporate entities in the construction and investment market. Substantiates the concept of a specific activity of the investment process, principles and mechanisms of effective management at all levels of the corporation. Developed proposals for the organizational structures of financial and construction teams.

Ринкова економіка не може функціонувати без організаційно оформленої, ефективно функціонуючої інфраструктури ринку на всіх його рівнях (регіональному, національному, міжнародному), що дає змогу полегшити учасникам ринкових відносин реалізацію своїх інтересів, підвищити оперативність і ефективність їх роботи і вдосконалити форми юридичного і економічного контролю.

Для успішного функціонування ринку важливе значення мають економічні механізми взаємодії суб'єктів та об'єктів інвестиційно-будівельного ринку. Суб'єкти інвестиційно-будівельної діяльності – це учасники процесу матеріалізації капітальних вкладень в основні фонди. Об'єкти інвестиційно-будівельної діяльності – це матеріалізовані інвестиції у вигляді основного капіталу, у якості якого виступають реалізовані проекти (інвестиційні, інноваційні й ін.), тобто

введені в дію основні фонди виробничого і невиробничого призначення, включаючи розширення діючих підприємств, їх технічне переоснащення, реконструкцію і модернізацію.

Потреба в об'єктах інвестиційно-будівельної діяльності забезпечує на ринку попит на капітал. Інвестиційні можливості (наміри) суб'єктів інвестиційно-будівельної діяльності формують пропозицію капіталу.

Суб'єкти й об'єкти інвестиційно-будівельної діяльності реалізують інвестиційний попит та пропозицію, вступаючи у визначені економічні відносини за допомогою механізмів інвестиційно-будівельного ринку, який включає до свого складу ринок інвестицій (капіталів), ринок інвестиційних ресурсів і ринок інвестиційних товарів – об'єктів інвестування (основні фонди, оборотні кошти, цінні папери й ін.).

На інвестиційно-будівельному ринку інвестори виступають у ролі покупців будівельної продукції, тобто в ролі носіїв інвестиційного попиту.

В якості продавців виступають виробники будівельної продукції (будівельно-монтажні організації, проектні організації, підприємства промисловості будівельних матеріалів, машинобудівні заводи, котрі виготовляють технологічне і т.п. устаткування).

Головним фактором, який визначає масштаби інвестиційно-будівельної діяльності, є сукупна інвестиційна пропозиція, яка формує відповідний попит на об'єкти інвестиційно-будівельної діяльності.

Однак, рівність попиту на капітал і його пропозиції досягається тільки в масштабі інвестиційно-будівельного ринку в цілому, оскільки в окремому випадку попит та пропозиція, як правило, не збігаються.

Тому найважливішою задачею для позбавлення інвестиційної активності на сучасному етапі є створення на корпоративній основі структури по супроводу інвестиційного процесу від ідеї проекту до його повної реалізації. До складу такої організації повинні увійти фінансові структури (банки, страхові компанії), структури по розробці й експертизі бізнес-планів і проектів, органи державної влади, лізингові компанії, інжинірингові компанії, постійно діючі інформаційні і виставкові структури.

Необхідність концептуально-методологічного обґрунтування механізмів створення фінансово-будівельних груп підтвердили ряд провідних вітчизняних та зарубіжних вчених-інвестознавців: Батчиков С., Бушуев С., Батлер У., Вінслав Ю., Гойко А., Горбунов А., Дикань О., Дорогунцов С., Забеліна Є., Кваснюк Б., Корзун В., Клемойцев В., Кухленко О., Лукінов І., Мозолін Р., Ніколаєв В., Мовсесян А., Мхітарян Н., Педан М., Студенцов В., Уткін Є., Ушацький С., Федоренко В., Хаммер М., Шадрін С., Якубовський М. та ін. Огляд джерел засвідчив, що в спеціальній літературі не визначена роль ФБГ як специфічних учасників інвестиційного процесу, відсутні розробки щодо раціональних форми їх структурної організації.

Потребують розробки нові методологічні підходи, методики і алгоритми, які

дозволяли б здійснювати комплексну оцінку корпоративних інвестиційних проєктів та портфелів зазначених корпоративних об'єднань, враховуючи інтереси, ресурси, виробничу та інвестиційну спроможність суб'єктів ФБГ разом з економічними, технологічними та іншими параметрами проєктів. Нагальною науково-методологічною та практичною проблемою є розробка моделі та методики аналізу результатів корпоратизації будівельних організацій та інших учасників інвестиційного процесу у фінансово-будівельні групи.

Мета даного дослідження полягає в науковому обґрунтуванні організаційних основ інтеграції будівельних організацій у фінансово-будівельні групи, що включає розробку концепції діяльності фінансово-будівельних груп в будівельно-інвестиційній сфері, методики і алгоритму раціоналізації їх інвестиційного портфеля з врахуванням вимог та потреб суб'єктів, розробку та впровадження проєктних рішень щодо раціональної організаційної структури об'єднань зазначеного типу.

Сьогодні будівництво перестає бути виключно підрядним будівництвом, а трансформується, як у всьому світі, у проєктну діяльність на маркетинговій основі. Цей процес передбачає утворення великих будівельних мегакорпорацій з метою концентрації ресурсів, необхідних для втілення інвестиційно-будівельних проєктів, участі в тендерах, виходу на нові ринки. Укрупнення забезпечує більшу стабільність, дає можливість вирішувати більш масштабні задачі. Утворення будівельних альянсів здійснюється як по горизонталі, так і по вертикалі. Пропозиції, висновки, рекомендації, що містяться в працях фахівців, які працювали в напрямку організаційного оновлення будівельної галузі, довели, що інструментом втілення великих інвестиційних проєктів технологічного оновлення господарського комплексу є організація промислово-фінансових груп, зокрема фінансово-будівельних груп в інвестиційній сфері [1].

Фінансово-будівельні групи (ФБГ) утворюються шляхом інтеграції будівельних організацій з фінансово-кредитними установами та, інтегруючи корпоративні ресурси, здійснюють в будівельно-інвестиційній сфері функції інвестора проєктів, підрядника і проєктувальника. Акумуляовані корпоративні ресурси забезпечують ефективне втілення проєктів у будівельно-інвестиційній сфері, в т.ч. у житлово-соціальной, забезпечують стабілізацію і розширення охопленої корпоративним суб'єктом господарювання частки ринку інвестиційних та підрядних послуг, в інтересах всіх учасників групи. Проте, залишається невирішеною проблема формування концептуально-методологічних основ створення і ефективного функціонування фінансово-будівельних груп як специфічних учасників інвестиційного процесу. Потребує вирішення і проблема адекватної оцінки результативності корпоративного господарювання з достовірним визначенням переваг, які одержує кожен з суб'єктів ФБГ в результаті інтеграції.

Головною ознакою ФБГ (на відміну від інших) є обов'язкове сполучення інвестиційної та фінансово-кредитної діяльності безпосередньо з процесом створення готової будівельної продукції, а фінансова структура в складі ФБГ – головною структуроутворюючою складовою, яка забезпечує фінансування (кредиту-

вання) інвестиційних проектів і здійснює поповнення та раціоналізацію активів господарських суб'єктів корпорації. Це дає можливість фінансово-будівельній групі виступати в інвестиційному просторі як специфічний учасник інвестиційного процесу – інвестор (забудовник), кредитор проекту, проектувальник і генеральний підрядник. Обов'язковим атрибутом такого об'єднання є виробництво будівельно-монтажних робіт і здійснення проектно-пошукових робіт поряд з фінансово-кредитною та інвестиційною діяльністю [2].

Передумови, механізми створення, функціональну роль і місце фінансово-будівельних груп в будівельно-інвестиційній сфері, базові принципи інтеграції визначає концепція організації фінансово-будівельних груп, яка пов'язує перспективи розвитку будівельного комплексу з інтенсифікацією процесів формування регіональних фінансово-будівельних груп, що дозволяє найбільш ефективно вирішувати фундаментальну проблему розвитку регіональної економіки – акумулювання інвестицій для будівельних проектів у виробничій і, насамперед, соціальній сферах

Головною метою інтеграції будівельних організацій з фінансово-кредитними та страховими установами є ефективна акумуляція активів та джерел в структуру ФБГ для спільної реалізації корпоративних інвестиційних проектів. Базовими принципами інтеграції концепція визначає наступні:

- єдність мети у здійсненні будівельної підприємницької діяльності;
- регулювання відносин між суб'єктами виключно на контрактній основі; ефективне корпоративне управління, інформаційно-аналітичне забезпечення для посилення синергетичного ефекту;
- максимальна децентралізація ресурсів, влади та відповідальності в межах, що не знижують синергетику системи;
- чіткий розподіл управління між інституційним рівнем та структурними складовими ФБГ;
- максимальна узгодженість інтересів суб'єктів при підготовці, фінансуванні та втіленні інвестиційних проектів та програм;
- ефективна координація з регіональними та галузевими органами управління.

Головними задачами організації фінансово-будівельних груп є раціоналізація використання всіх ресурсів, концентрація інвестицій, об'єднання в одну структуру кредиторозабезпечуючих і торговельних організацій.

Крім того, об'єднання господарюючих суб'єктів у групи дає додаткові переваги:

- забезпечення зниження витрат і ефективний розподіл ресурсів при вертикальній інтеграції;
- сприяє скороченню виробничих витрат, розширенню масштабів операцій, мобільності в розподілі фінансових ресурсів при горизонтальній інтеграції;
- диверсифікованість виробництва призводить до зниження негативних коливань кон'юнктури;
- забезпечення розробки і налагодження виробництва нових видів продукції,

що дає позитивні результати після її реалізації.

Найбільш універсальним типом структури корпоративного рівня ФБГ слід вважати багатоієрархічну функціональну структуру, в якій розподіл управління між вищим, інституційним, рівнем ФБГ та рівнем суб'єктів здійснюється в межах трьох мегафункціональних блоків, організованих у департаменти:

- стратегічного планування і корпоративних проєктів;
- внутрішньої координації;
- організації робіт і втілення корпоративних проєктів.

Департаменти здійснюють переважний обсяг завдань стратегічного планування та значний обсяг поточної управлінської праці. Це інтегрує діяльність суб'єктів при формуванні корпоративної стратегії, прискорює віддачу акумульованих корпорацією активів, скорочує невиробничі витрати суб'єктів ФБГ.

Запропонована структура управління ФБГ забезпечує:

- формування корпоративної стратегії на основі адекватної оцінки частки інвестиційного простору, охопленого корпорацією, а також виробничої, економічної та ін. спроможності корпорації з його розширення;
- внутрішню координацію, в т.ч. правової, адміністративної, між корпорацією та організаціями, які інтегровані до її складу;
- функцію корпоративної організації робіт та контролю в процесі безпосередньої підготовки і втілення корпоративних проєктів.

Для будівельно-інвестиційних корпорацій з усталеною спеціалізацією робіт і послуг і високим рівнем централізації ресурсів і управління доцільно запропонувати організаційну структуру управління, побудовану за матричною схемою. Такий підхід до організації ФБГ забезпечує ефективну координацію за функціональними галузями управління і суб'єктами.

Для раціонального функціонування регіональних фінансово-будівельних груп (що виникли як наслідок процесів трансформації економічної системи країни, регіонів та будівельної галузі і починають функціонувати для втілення соціальних проєктів) до складу засновників слід включати виключно органи регіональної влади, інвестиційні компанії та фінансово-кредитні установи. Такі утворення несуть ознаки фінансово-будівельних груп, консорціуму та віртуальної корпорації, виступають як тимчасові проєктні структури. Тому раціональною формою їх організації є лінійно-штабна, що включає інформаційно-аналітичний центр комерційної, виробничої та соціальної експертизи проєктів, а переважний обсяг повноважень здійснюють за згодою трьох сторін-засновників уповноважені координатори – фінансових потоків; підготовки будівництва і матеріально-технічного забезпечення; БМР.

В реаліях сьогодення важливим фактором для забезпечення стійкого функціонування на будівельному ринку є інтеграція зусиль фінансових та будівельних підприємств. Організаційні форми, які утворюються в результаті, – фінансово-будівельні групи, мають створюватись і розвиватись згідно певної концепції. Розробка такої концепції – важливий крок у теоретико-методологічному обґрунтуванні основ, форм організації ФБГ та методів достовірного аналізу результатів

інтеграції до фінансово-будівельних груп будівельних організацій та інших учасників інвестиційного процесу.

Подальші дослідження повинні спрямовуватись на вирішення задач, що мають прикладне значення для функціонування ФБГ, а саме:

- опрацювати систему гарантій державних органів влади для соціально значущих проєктів;
- сформулювати і запровадити цивілізовану систему взаємин між учасниками інвестиційного процесу: позичальник – кредитор – гарант – влада – споживач;
- опрацювати систему гарантій з виділення інвестиційних ресурсів;
- опрацювати систему страхування інвестиційної діяльності;
- опрацювати систему створення консолідованого заставного фонду для можливості здійснення гарантійних функцій;
- вдосконалити систему впровадження в інвестиційний процес іпотечного кредитування;
- опрацювати систему інвестування у "людський капітал" як соціально значущу на даний час;
- передбачити механізм створення і функціонування банку даних інвестиційних проєктів.

При цьому особливу увагу необхідно надати правовому забезпеченню функціонування фінансово-будівельних груп.

1. Тянь Р. Б. Теоретичні аспекти створення і функціонування інвестиційно-будівельних компаній / Р. Б. Тянь, М. Ф. Іванов, І. В. Грищенко // Економічний простір: зб. наук. праць. Електронне наукове фахове видання. – 2009.– № 25. – Код доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekpr/ 2. Лагутін Г. В. Науково-теоретичне та інформаційно-програмне забезпечення діяльності освітньо-інжинірингових груп на ринку підготовки та впровадження комплексу галузевих інвестиційних проєктів / Г. В. Лагутін // Будівельне виробництво. – К. : КНУБА, 2008. – Вип. 84. – С. 370-377.

Рецензент: к.е.н., професор Кушнір Н.Б. (НУВГП)